

CH. H. CARTER: *The Western European Powers 1500–1700. The Sources of History: Studies in the Uses of Historical Evidence*. Gen. ed. G. R. ELTON. London, The Sources of History Ltd. in association with Hodder & Stoughton Ltd., 1971. 347 s.

I et land, hvis forskningskapacitet misbruges til rutineadministration og beskæres af bevillingsmæssig påholdenhed eller panik-sparekampagner kan man undre sig lidt ved beklagelser over, at amerikanske historikere næppe producerer mere end én bog hvert eller hvert andet år. På den anden side kunde en europæisk forsker undertiden nok ønske sig en let modifikation af et velkendt, amerikansk slogan: *publish and perish*.

Det sidste gælder i hvert fald delvis den her anmeldte bog. Forfatteren, Ch. H. Carter er specialist i europæisk, diplomatisk historie og har indlagt sig solid fortjeneste ved sine undersøgelser (fra 1964) af informationstjenesten og beslutningsprocessen i det habsburgske diplomati 1598–1625. Hans nye bog, der udelukkende helliger sig de vesteuropæiske stormagter, har måske netop af denne grund fået præg af at være fagmandens personlige forskningserfaringer på godt og ondt. Den indeholder en nyttig oversigt over diplomatiets funktioner, udførlige – men metodisk ikke altfor stringente – beskrivelser af aktmaterialet og nyttige arkivalske og bibliografiske anvisninger for enhver, der vil begive sig ud i undersøgelser af europæisk storpolitik og korridorpolitik i denne periode. Men bogen er samtidig (sagligt og metodisk) lidet systematisk, den er holdt i en tung og ofte anstrengt vittig stil, den forfalder hyppigt til diskussion af trivialiteter, den beskæftiger sig – trods sin rummelige titel – overvejende med engelsk og spansk diplomati i årtierne omkring 1600, og dens grundopfattelse af diplomatisk historie er endelig vel traditionel.

E. LADEWIG PETERSEN

ALFRED RAPP: *Das fanatische Jahrhundert. Die grosse Legende von den Glaubenskriegen*. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt, 1970. 149 s. DM 16.80.

Bartholomæusnatten, den spanske armada eller Wallensteins død for snigmorderes hånd i den böhmiske grænseby Eger er vel begivenheder, der umiddelbart appellerer til enhver historisk interesseret læser. Men når – som i det foreliggende opus – samtlige dramatiske højdepunkter i Europas historie fra 1517 til 1648 røres sammen i én pærevælling, bliver resultatet kaotisk. Forf.s bombastisk proklamerede these er den, at periodens væbnede konflikter ikke skyldtes religiøse motiver, men var ren og skær magtpolitik. Da bogen ganske fattes litteraturhenvisninger og noter, bibringes en ubefæstet læser uvilkårligt det indtryk, at der er tale om et epokegørende nyt synspunkt. Hertil bidrager lejlighedsvis, ikke nærmere specificerede hib til »historikerne« – et karakteristisk træk ved underlødigt populær historieskrivning. Forf.s egentlige sigte har vist været at give en lind, underholdende anekdotisk fremstilling, der nødigt skulle berede læseren hovedbrud af nogen art, endsiige belemre ham med årstal, af hvilke bogen ikke rummer et eneste. Andre kunstgreb, der lader forf. fremtræde som alvidende og allestedsnærværende, er den konsekvent anvendte »historiske præsens«, samt tallose ytringer af fyrster og statsmænd, som forf. på forunderlig vis

er i stand til at gengive. Den gryende tvivl om pålideligheden af forf.s materiale bestyrkes af afsnittet om Richelieu, der ellers udmærker sig ved i det mindste at antyde eksistensen af standardværket om kardinalen, Carl J. Burckhardts 3-bindsværk. Herfra er da også hentet nogle betragtninger over den mislige situation, Richelieu gerådte i som følge af Ludvig 13.s sygdom. Men åbenbart har forf. ikke fundet Burckhardt farverig nok. Thi for egen regning tilføjer han en skrøne om en hemmelig dør, ud af hvilken Richelieu i rette øjeblik gjorde sin entrée, samt – topmålet – en kommentar til dette optrin ytret i en senere stund af Marie af Médici. Lad det straks være tilføjet, at forf. som fortæller ikke er nogen Dumas. Af bogens konkrete fejl skal kun nævnes den ejendommelige stedfæstelse af den portugisiske koloni Macao som beliggende »ved Shanghai«. Alt i alt en bog, hvis ydre seriøse anlæg ikke modsvares af blot et tilløb til en dybere forståelse af de omhandlede begivenheder. Så var de hedengangne Otabøger da i det mindste ærlig snak.

MIKAEL VENGE

OTTO NÜBEL: Pompejus Occo 1483 bis 1537. Fuggerfaktor in Amsterdam. Schwäbische Forschungsgemeinschaft bei der Komm. f. Bayr. Landesgeschichte Reihe 4 Bd. 15: Studien zur Fuggergeschichte Bd. 24, hrsg. v. G. FRH. v. PÖLNITZ (†), fortgef. v. H. KELLENBENZ. Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1972. xii, 313 s. Ill. DM 41 (ib).

Fuggernes placering i reformationstidens komplicerede politiske og økonomiske mønster påkalder ganske naturligt forskningens opmærksomhed; det kan være tilstrækkeligt her at henvise til Astrid Friis' vigtige diskussion af Fuggernes kobbereksport via Østersøen (*Scandia* XII, 1939) og Frh. v. Pölnitz' (omstridte) *Fugger und Hanse* (1953). At kobbereksporten havde afgørende betydning, og at Fuggernes faktor i Nederlandene – i første trediedel af 1500-tallet den humanistisk dannede Amsterdamkøbmand Pompeius Occo – fik en uriaspost er på forhånd givet; dr. Nübels bog dokumenterer uomtvisteligt fuggerfaktorens vanskelige balancekunst mellem Augsburg-husets traditionelle loyalitet overfor kejserhoffet, det nederlandske regentskabs politiske og kommercielle interesser, den landflygtige Christiern II.s utrættelige revancheprojekter og de nye magthavere i Skandinavien for at sikre det fuggerske transportsystem.

Emnet er fristende, men resultatet alligevel skuffende. Dr. Nübels kendskab til international og skandinavisk forskning er såre beskedent og endda forældet (C. F. Allen og E. G. Geijer); s. 77 kan man læse, at Torben Oxe »for at bryde Sigbrits magt ... i sommeren 1517 sendte Dyveke en kurv forgiftede kirsebær. Christiern II stillede i strid med adelens mest elementære rettigheder Oxe for en borgerlig domstol, der dødsdømte ham. Med Oxes henrettelse blev enhver forståelse mellem kongen og rigsrådet udelukket«. Fejl optræder ligeledes hyppigt; s. 166 og 182 nævnes Ture Jönsson (Tre Rosor) blandt de landflygtige, skandinaviske gejstlige, der optog kontakt med Occo; s. 132 erfarer læseren, at ærkebiskop Olaf Engelbrektssen »i efteråret 1532 efter Christiern II.s nederlag drog i eksil over Amsterdam til Bruxelles, et foretagende, hvori fuggerfaktoren sikkert har været delagtig, omend intet er bekendt derom«.

På den anden side må det nok krediteres forfatteren, at det clair obscur, hvor-